

Bence Gábor

A vespera gyakorlata a protestáns kántorátusban és az evangélikus kántorképzőben*

Két, jellegében különböző szintéren lehet részese a zoltározó közös imádságnak: a Fővárosi Protestáns Kántorátussal tizenöt

Bence Gábor középiskolai tanár (Deák téri Evangélikus Gimnázium), az Evangélikus Kántorképző (Fót) vezetője, bp.-kelenföldi kántor.

éve tartunk énekes vesperát a munkaév vasárnapjain a kelenföldi evangélikus templomban, s legalább ennyi ideje a *fóti kántorképző tanfolyamok* napirendjének is része már a gregorián alapú közös imádság. A Kántorátus egy fővárosi értelmiségi gyülekezet életének része, a kántorképző tanfolyamokon diákkorúak vannak együtt közel három hétig, táborszerűen. Kelenföldön számítunk arra, hogy ismeretlenek — esetleg csak a kultúra iránt érdeklődők — jelennek meg a templomban, Fóton egy zárt közösség hatvan tagja gyakorolja a zsolozsmát a tanfolyam idején. A Kántorátus énekegyüttese észrevehetően elkülönül a gyülekezettől (liturgikus ruhánkban félig a gyülekezet felé fordulva ülünk), a fóti tanfolyamokon kevesebb a külsőség, az előénekesek elvegyülnek a diákok között.

Mi a közös a zsolozsma szerkezeti elemein kívül a két gyakorlatban? Elsőként éppen a *gyakorlat* szó nagyszerűségét emelném ki. Az eltelt évek alatt megváltozott számomra a kifejezés jelentése: a *gyakorlat* nem valami száraz, kötelességszerű, lélektelen külsőségességet jelent immár, hanem olyasvalamit, ami biztonságot, keretet ad a lelki élethez, a hozzá való ragaszkodás erőt adóvá vált. A *gyakorlatban* való részvétel önmagában is evangéliumhirdetést, evangéliumátélést ajándékoz. Megtapasztalhattam, hogy a zsolozsma által kínált fegyelmezett aktivitás, az állandó és változó részek aránya teszik minden élethelyzetben építővé a közös imádságot.

A formai alap, természetesen, a zoltározó istentisztelet sok évszázados rendje. Ezt a rendet evangélikusként először meg kellett ismerni, meg kellett tanulni. Ferenczi Ilona kutató munkássága és a Zeneakadémia Egyházzene Szakának tevékenysége adta meg az alapokat ahhoz, hogy tízévnnyi gyakorlás után nyomtatásban is ki mertük adni a *Gyülekezeti liturgikus könyv* prima- és vesperarendjét. 2007 óta a „GyLK” használata könnyíti meg a zoltározó istentiszteletek anyagának összeállítását.

Formai jellemző még mindkét gyakorlatban, hogy a gregorián alapú énekeket nem kíséri hangszer. Többször csábított az a könnyebbség, amelyet a harmonikus kíséret jelentene a közös recitációban, a responzóriumok és antifónák éneklésekor, de fontosabbnak tartottuk az imádságos vonás kiemelését a kíséret-

* A Magyar Egyházzenei Társaság X. konferenciáján, 2011. március 14-én Nyíregyházán elhangzott előadás.

nélküliséggel. Így a korálok és genfi zsoltárok verses énekei kiemelkednek orgonakíséretükkel a többi szertartási ének közül.

Hosszú időt igényelt, míg a zsoltárrecitáció természetessé vált közösségeinkben. Elmondhatjuk, hogy már vannak köztünk olyan fiatalok, akik protestáns létükre belenőttek a gregorián éneklésnek ebbe az egyszerű repertoárjába. Ma már inkább fegyelmező erőnek tartom azt a figyelmi szükségét, mely a tónusok helyes használatához kell, s nem érzem, hogy a zenei koncentráció az imádság szövegeiről elterelné figyelmünket.

A kelenföldi kántorátus gyakorlatában külön jelentősége van a figurális zenének: a közös imádságot bevezető bevonuló kórusműnek, a kollektáimat követő ünnepi motettának s a díszesebb korálfeldolgozásoknak. Eleinte csak arra gondoltunk, hogy ezek az ünnepélyes tételek az alkalom koncertszerűségét erősítik majd, vonzóbbá teszik az esti istentiszteleteket. Az évek folyamán megértettük, hogy maguk a szolgálók, a kántorátus tagjai épülnek leginkább a művek megszólaltatásával. A zeneileg képzett énekesek hétről hétre átélhetik, hogy tudásuk javát a közösség elé tárva lehetnek részesei a közös imádságnak.

Gondolatmenetünkben itt érkeztünk el az egyik legfontosabb kérdéshez: kinek, kiknek a közösségi imádsága a zsoltározó istentisztelet? Mi a szerepe az előénekesi feladatot vállaló énekegyüttesnek? Téves azt gondolni, hogy ők —úgy mond— csak segítik a gyülekezet közös imádságát. Helyesebb úgy fogalmazni, hogy a kántorátus bevonja a gyülekezet tagjait az általa gyakorolt lelkeségi folyamatba, saját imádságos életébe.

Főten, a kántorképző tanfolyamok fiataljai között hasonló tapasztalataink vannak, csak kissé más összefüggésben. Miért akarna egy tizenéves diák neki idegen zenei formulákat használva imádkozni? A válasz megértéséhez tudnunk kell, hogy a tanfolyamok előadói maguk is fiatalok, alig néhány évvel idősebbek csak tanítványaiknál. A zenéhez való kapcsolatukon túl példaképeivé válnak a diákoknak viselkedésükkel, öltözködésükkel, szokásaikkal is. Ők, ezek a fiatal tanárok vonják be a diákokat imádságos életükbe, akik eleinte csak vezetőik „kedvéért” tanulgatják az új énekeket. Néhány nap elteltével azonban a reggeli és esti imádság természetes keretévé válik az csoport minden tagjának ahhoz, hogy énekelve kérjen áldást a kezdődő napra és adjon hálát este a nap ajándékaiért. Így vonja be az oktatók közössége a „tanfolyamistákat” saját imádságos életébe és ezzel együtt az Egyház egészének imádságába.

Ezen a ponton kell kitérnünk arra a kérdésre is, hogy milyen az együttműködés a közös imádság során a lelkészekkel. Természetesen megvalósítható a közös imádság úgy is, ha az igehirdető csak saját feladatára összpontosítva mindössze az áhítat menetét figyeli: mikor kerül sorra az igehirdetés, honnan és mikor kell felolvasnia a reá bízott imádságokat. De a közösség átélésében sokat segít, ha a lelkész is aktív figyelemmel vesz részt az istentisztelet egészén, ha szerepet vállal a liturgikus tételek megszólaltatásában, vagy legalább olvasva

követi a zsoltározás folyamatát. Külön ajándékként élem meg, ha az igehirdető rámutat, hogy az ünnephez kötött liturgikus tételek és a perikóparend milyen viszonyban vannak egymással. Így válhat ő is az imádkozó közösség részévé, így lehet szolgálata szerves része a közös imádságnak.

Az igehirdetés helye és mikéntje a kántorképzős gyakorlatban érthető igazán jól meg. Térjünk most vissza gondolatban ismét Fótra! A kántorképzős fiatalok között különösen fontos az igehirdetés, az evangélizáció. Hogyan találhatja meg a helyét a megszólító erejű —nem ritkán fiatalos hangvételű— igehirdetés a kötött rendben megvalósított zsolozsmahórában? Különítsük el a kettőt egymástól? Hangozzék el először a prédikáció, és csak ezt kövesse a zsolozsma? Vagy a kötött rendű imádság lezárása után legyen az igehirdetés helye? Teremtsünk-e így nagyobb szabadságot a szolgálatot végző lelkésznek? Lehetséges ez a változat is. Úgy tapasztaltuk, hogy akkor, ha a közösség nagyobb része már sajátjának érzi a liturgikus énekekkel megvalósított istentiszteleti formát, akkor nem töri meg bántóan az istentisztelet ívét a mégoly fiatalos eszközökkel élő igemagyarázat sem. Életünk része az énekelt imádság ugyanúgy, mint az elgondolkodtató és megragadó igehirdetés is.

Végezetül essék néhány szó a zsoltározó istentiszteletek terjedéséről az evangélikus egyházban! A Protestáns Kántorátus tevékenysége példává, majdhogynem tananyagká vált az elmúlt években. Közöttünk teljesítik liturgikus gyakorlatuk egy részét mind a Zeneakadémia egyházzenesz hallgatói, mind a Teológia kántorszakosai. Rendtartásunk, munkamódszerünk természetes módon befolyásolja a következő nemzedék más gyülekezetekben megvalósított zsoltározó istentiszteleteit. Több más kezdeményezés mellett (liturgikus kórusok tudomásom szerint tevékenykedtek már Zuglóban, Rákospalotán, Budahegyvidéken és Ferencvárosban, hogy csak a fővárosiakat soroljuk) éppen idén kezdte meg szolgálatát egy újabb ferencvárosi Kántorátus is Muntagh Lőrinc vezetésével. Ők a liturgikus énekek gazdag feldolgozottságára építenek: jóval gazdagabban alkalmazzák a többszólamúságot, mint a Gyülekezeti liturgikus könyv kínálná. Itt tehát zenei, intellektuális gazdagodásnak lehetünk tanúi.

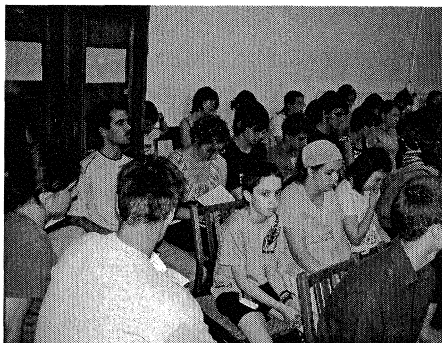
A kántorképző tanfolyamok közvetlenebb módon segítik a liturgikus éneklés megerősödését az evangélikusságban. Azok a diákok, akik eleinte furcsálkodva ismerkednek a nekik idegen énekmódokkal, néhány tanfolyam után már az istentiszteleti gyakorlat természetes részének érzik ezt az énekmódot is.

Őszintén szembe kell néznünk azzal a ténnyel is, hogy a zsoltározó istentiszteletek másfél évtizedes gyakorlása nem hozott különleges *ébredést* az evangélikusságban: az esti istentiszteletek látogatottsága elég kis létszámú. Az *elmélyülés* a helyesebb kifejezés; nem tömegeket kell, hogy vonzzon a zsoltározó istentisztelet, hanem keretet, alkalmat tud adni azok közös imádságára, akik elmélyülni vágnak imádságos életükben.

Tapasztalatunk az, hogy a zsolozsma nem pótolja, hanem segíti az imádkozó életet. Rendszerességével olyan alkalom életünkben, amelyen nem beszélhetünk már „külsődleges elemekről” és belső, lelki tartalomról, mert ez a kettő eggyé válik: a fegyelmezett zenei teljesítmény, a rendezett liturgia az imádkozó közösségben találja meg értelmét.

1. ábra. A tanfolyam tanárai.

2. ábra. Áhítat a kántorképző tanfolyamon.

3. ábra. A Kántorképző kórusa, vezényel Abaffy Nóra.